

a s t r a

f i l m 10

Cel mai important punct din circuit

Michael Stewart

despre Astra Film Festival

Nu este un accident faptul că festivalul internațional de film documentar de la Sibiu a devenit un punct de referință în lumea filmului european. Pentru că aici găsim o combinație fericită între echipa restrânsă ce organizează acest festival, circumstanțele locale și momentul istoric. Se spune că epocile inventează tehnologia care le ajută să se dezvăluie cu adevărat. Gândiți-vă numai la două lucruri care au evoluat în paralel: avansul preselor de tipar ce a permis producția pe scară largă a cărților în limbile naționale și apariția religiei protestante ce pune accentul pe ideea că fiecare trebuie să descopere singur lumea, atât pe cea interioară cât și pe cea exterioară. Cele două lucruri par făcute una pentru cealaltă.

La fel stau lucrurile și cu filmul documentar și societatea de masă. Exact atunci când a devenit clar că noua ordine socială urbană și industrială a secolului XX va înlocui pentru totdeauna și va distruge lumea veche, rurală și agrară a ultimului mileniu, s-a ivit și filmul factual ca mediul predilect pentru explorarea acestei noi lumi.

Și nu întâmplător a ajuns filmul documentar să fie atât de important. Una dintre provocările traiului într-o lume socială unde marea majoritate a oamenilor cu care te întâlnești zi de zi sunt mai mult sau mai puțin niște străini pentru tine, este de a ști cine sunt aceia printre care trăiești. În comunitățile familiare rurale, reputația, statutul și realizările fiecărei familii sunt bine cunoscute. În lumea anonimă a orașului, putem cel mult identifica originea celor cu care interacționăm. Dar dorințele, viața, lumile lor personale, tipul de societate în care speră să trăiască – acestea rămân nesigure și enigmatice.

Filmul documentar, în ambele sale tipuri principale, asigură mediul ideal pentru a explora lumile personale ale membrilor impersonalei noastre societăți. Maniera pe care unii ar putea-o numi observațională (lungmetrajele cine-verite, de exemplu) le cere subiecților să se descrie prin „jucatul” rolului de zi cu zi în fața camerei de filmat. Atunci când metoda funcționează, iar camera devine ceea ce Michael Yorke numește „cutia confesională” – iar, în plus, în spatele ei se află un regizor atent și empatic –, subiecții filmului documentar ajung să-și pună sufletul pe tapet. Astfel, descoperim lumi psihologice și sociale de care eram doar vag conștienți. Ceea ce a fost doar la periferia vederii noastre este adus în prim-plan, provocându-ne să ne revizuiem imaginea pe care o avem despre lume.

...continuare în pagina 8

Copiii din Sibiu și împrejurimi au dat năvală la Astra Film Festival

Un portret și un concert la Astra Film Festival

Am ajuns la jumătatea ediției jubiliare a festivalului internațional de film documentar **Astra Film Festival**. În după-amiaza zilei de joi, în Sala B a Casei de Cultură din Sibiu vor fi proiectate trei filme ale tradiționalei secțiuni „Portret”, protagonist fiind anul acesta importantul cineast documentarist, de origine olandezo-indoneziană, Leonard Retel Helmrich.

Puțin cunoscut publicului român, regizorul s-a impus în spațiul documentarului de autor, pe plan internațional, cu filmele sale realizate în Indonezia. El a dezvoltat o perspectivă teoretică inedită pentru activitatea sa, precum și o tehnică practică pentru o abordare proprie, numită de el „cinema dintr-o singură secvență” (*single-shot cinema*) și implicând duble lungi cu o cameră în continuă mișcare. Leonard Retel Helmrich organizează ateliere despre teoria sa și punerea ei în practică în întreaga lume, la academii de artă și universități. Invitat la Sibiu, el este și membru în juriul secțiunilor Internațional și Student din cadrul Festivalului.

Principalul eveniment al serii de joi, la **Astra Film Festival**, are loc în foaierea Casei de Cultură, începând cu ora 19:00 – este vorba de concertul live al unui foarte apreciat grup spaniol de *street flamenco*.

În 1996, surorile Marta și Maria Robles din Sevilla au pornit să descopere viața din Amsterdam, oraș în care aveau să formeze, împreună cu Maria Romero, un trio pe care l-au numit Mala Sangre („Sânge rău”). În anii care au urmat, ele au colindat Europa, interpretându-și muzica și prezentându-și arta la cele mai importante festivaluri stradale. După un timp, surorile au decis să reinventeze grupul. Li s-au alăturat sora lor mai mică, Pilar, care cântă la bajo, Pilar Crespo (verișoara lor) și Nerea Cordero, două actrițe care au adus o notă de umor dansurilor și cântecelor grupului. Astfel s-a născut Malasangre 5: cinci femei a căror artă încântă publicul prin grație, energie și frumusețe, aduce pe scenă muzica Andaluziei lor natale și face ca fiecare spectacol să fie o adevărată *fiesta*.

După numeroase concerte de succes în Europa, Malasangre 5 a ajuns și la Sibiu. Așadar, dacă seara de marți, care s-a bucurat de succes la public, a prilejuit întâlnirea cu filmul și muzica Turciei, joi aduce, la **Astra Film Festival 2009**, seara muzicii și artei spaniole.

Întoarcerea lui Nicolai / The Tale of Nicolai & The Law of Return

(Israel, 2008)
Regie: Ofek David

Întoarcerea lui Nicolai prezintă, sub forma unui așa-zis „basm”, o ironie la adresa legilor discriminatorii ale statului evreiesc. Fiind o poveste din zilele noastre, filmul preia, cu aceeași notă umoristică, formatul

reclamelor care se bazează pe mărturiile în care cumpărătorii expun calitățile produsului. Iar atunci când „cumpărătorii” din documentarul lui Ofek David au incertitudini în ceea ce privește alegerea lor, intervine un narator exaltat, care interpretează faptele așa cum crede el de cuviință. Tot el este cel care ațâță în permanență curiozitatea, prin promisiunea că spectatorul îi va fi recompensată atenția prin deznodământul spectaculos al întâmplărilor.

Nicolai este un muncitor moldovean, care rămâne fără serviciu în momentul în care fabrica Săvinești este închisă. Bărbatul pleacă să muncească în Israel. Este sărăcuțos, iar banii pe care îi câștigă îi trimite familiei sale, rămasă în țară. Salariul este însă foarte mic, iar condițiile de lucru, rele. Din aceste motive, încalcă contractul prin care se angaja să muncească un anumit număr de ani pentru firma care i-a asigurat stabilirea în Israel și începe să muncească la negru. Este descoperit de poliție și expulzat din țară. În timpul în care Nicolai a fost plecat, nevasta, la îndrumările lui, a căutat un act care să dovedească religia mozaică a bunicii bărbatului, ceea ce ar fi permis întregii familii să obțină cetățenia evreiască. După lungi căutări, femeia găsește dovada. Nicolai pomește, prin urmare, din nou spre Israel, de data aceasta, însoțit de familia sa și dorit de noua lui patrie. Naratorul concluzionează: „Poți să vezi cu cât de mult este mai bine să fii român cu o bunică evreică decât român plecat la muncă în străinătate”.

Documentarul regizorului israelian este o reconstituire, fără vreo întoarcere în prezentul persoanelor filmate. Acestea sunt puse să joace emoțiile și întâmplările prin care au trecut: despărțiri pe peronul gării, conversații la telefon etc. În filmul documentar, reconstituirile sunt inferioare realității filmate și, de aceea, *Întoarcerea lui Nicolai* este un film derutant până în momentul în care spectatorul strânge destule indicii pentru a-și da seama de intențiile ironice ale autorului. În spatele acestei glume se află însă o meditație despre identitatea poporului israelian, în contextul în care „Legea întoarcerii” permite persoanelor din culturi foarte diferite să se stabilească în Israel dacă unul dintre bunicii lor a fost de religie mozaică.

Gabriela Filippi

Constantin și Elena

(România, 2008)
Regia: Andrei Dăscălescu

Nimic nu interferează cu viața liniștită din casa soților Constantin și Elena. Exceptând rarele momente în care cei doi recalculază timpul petrecut împreună, mai mult de jumătate de secol, totul pare atemporal. Elena țese covoare la același război pe care l-a primit zestre de la tatăl său atunci când s-a căsătorit cu Constantin. Face cozonaci, intonând aceleași cântece de câteva decenii. La cei 83 de ani, Constantin duce încă în spate grijile gospodăriei; lucrează pământul, crește animalele și e suficient de proaspăt pentru a inventa mici unelte care să le ușureze viața. Cântă în corul bisericii la evenimente semnificative; câteodată, cântă și vacii, atunci când o mulge, sau când se lasă îmbrăcat de Elena, înainte de a pleca la biserică. Foarte rar, cei doi se întâlnesc cu un element contemporan care îi nelămurește. Cum ar fi cutia de Pepsi pe care Constantin o primește la o pomană, fără să știe exact ce lichid conține, și pe care o testează ca pe un lucru inedit, niciodată încercat înainte. Toate lucrurile, până și inevitabilele discuții despre moarte, sunt tratate cu umor, cu seninătate și îngăduință. La cei peste 80 de ani ai lor, Constantin și Elena se întâlnesc încă cu fenomene noi, care îi surprind și îi încântă. Cum ar fi venirea pe lume a încă unui strănepot. Musafirul este primit cu cântece și daruri într-o altă secvență imposibil de plasat într-un timp anume.

Și apoi, în fiecare an sunt pragurile. Paștele, Crăciunul, Anul Nou. De fiecare dată, cei doi sunt recunoscători pentru încă unul de care s-au bucurat. Totul e trăit cu naturaleză și simplitate. Nici măcar nu e nevoie a face abstracție de vârsta celor doi, pentru a avea certitudinea, pe bună dreptate, că între ei totul e încă foarte proaspăt.

Constantin și Elena reușește, în câteva cadre simple, să reitereze sentimentul cald al ideii de apartenență. Este în același timp o reflecție asupra timpului, asupra persistenței iubirii, cât și o privire în direcția originilor și a identității. Documentar observațional, în care abordarea discretă, non-intrusivă, servește optim temei urmărite prin film. Regizorul se pune în paranteză, limitându-se la observația atentă și tăcută, pentru a obține astfel maximum de expresie din personajele sale.

Eliza Zdru

Competiție România
Vineri, 30 oct., ora 17:00, Sala A
Duminică, 1 nov., ora 13:40, Sala B

Competiție Internațional
Vineri, 30 oct., ora 21:30, Sala A
Duminică, 1 nov., ora 16:00, Sala B

Să numărăm Sibiu / Counting Lambs

(Germania, 2008)
Regia: Nico Sommer

„Una, două, trei, patru.....trei sute?” – tu cam cât de bine ai aproxima numărul oilor dintr-o turmă care paște într-un parc? Documentarul de numai 11 minute *Să numărăm oi*, în regia germanului Nico Sommer, este, pe lângă amuzant și ingenios, o transpunere pe ecran a comparației ironice dintre viață și oi. Din start, filmul ne surprinde prin prezentarea faptului curios în sine: o turmă de oi poposește într-un parc din orașul german Kassel, și mă refer la turmă cu tot tacâmul – câini, oi, mielușei și cioban. Iar cei care trec pe stradă, în afara faptului că nu par deloc deranjați de situație, sunt rugați să-și dea cu părerea referitor la numărul oilor, la inteligența lor și la „apel”-ul pe care îl are carnea de miel pentru fiecare. Pe de altă parte, ciobanul ne povestește despre cum ar asemena el oile cu oamenii (dacă una o ia într-o parte, cel puțin zece o urmează, însă, dacă știi să le conduci bine, nu ar trebui să ai nici o problemă), despre ce fel de întrebări îi mai pun trecătorii curioși din parc și, bineînțeles, ne destăinuie cu un iz de umor simplu, dar de efect, numărul adevărat al „îmblănatelor”. Ceea ce face însă acest film foarte plăcut la vizionare este candoarea inspirată atât de persoanele intervievate și de cioban, cât și de animalele în sine, și, desigur, porția serioasă de muzică pe care turma interpretează o coregrafie foarte învioratoare. Și, cum toată lumea știe ca seara, dacă nu reușești să adormi, te poți apuca de numărat oi, ciobanul nostru ne spune că el se satură de numărat oi ziua, așa ca seara adoarme fără nici un fel de ajutor. Așadar, un film simpatic vă așteaptă vinerea aceasta la Astra Film Festival.

Carmen Dîrvari

Competiție Student
Vineri, 30 oct., ora 10:50, Sala A

Astra Film
Ziar al Astra Film Festival Sibiu
Redactor-șef: Mihai FULGER
Redactori:
Carmen DÎRVARIU, Gabriela FILIPPI,
Anca MERCE, Carmen MEZINCESCU,
Eliza ZDRU
Fotograf: Alisa TARCINIU
Tehnoredactor: Ioana MOLDOVEAN

Istoria filmului documentar abia începe

Convorbire cu Thierry Garrel, membru al juriului

Există vreo tendință a filmelor pe care le-ați vizionat până la acest moment în cadrul festivalului?

Da, există. De exemplu, religia ocupă un loc foarte important în multe dintre filmele venite din țări precum Slovacia, România, Albania etc. Sunt țări cu o tradiție religioasă puternică; probabil că în societăți ale Europei de Vest, care au trăit un regim democratic, fenomenul religios este mai puțin important, iar faptul că țările Europei Centrale au avut mai mult de 40 de ani regimuri totalitare, a exacerbât nevoia de religie și spiritualitate. Această preocupare apare la aproape jumătate din filmele pe care le-am văzut până acum în Festival, ceea ce nu se întâmplă, la asemenea proporții, cu documentarele din Franța, Anglia, Spania. Chiar și atunci când subiectul filmului nu este religia, aceasta este prezentă. Am fost foarte frapat să constat lucrul acesta.

Există subiecte care vă interesează în mod special?

Nu. Am lucrat timp de 39 de ani în televiziune – de anul acesta sunt un tânăr pensionar – și, din acești 39 de ani, cel puțin 30 i-am dedicat, într-un fel monogam, documentarului. Am produs foarte multe documentare, dar am avut întodeauna ca singură regulă – dacă a existat vreo regulă – fraza unui filozof francez care spunea „Nimic din ceea ce este uman nu-mi este străin”. Tot ceea ce implică umanitatea mă interesează, cu atât mai mult cu cât în documentar nu subiectul este atât de important, cât scriitura, felul cum sunt prezentate lucrurile.

Cum vi se pare Astra Film Festival în comparație cu alte festivaluri care tratează acest gen cinematografic?

Ceea ce m-a impresionat este faptul că sunt prezenți foarte mulți spectatori tineri. Este o veste foarte bună, după părerea mea, că tinerii se interesează de filmul documentar. Iar spectatorii de la Astra Film Festival sunt mai tineri decât cei de la alte festivaluri. Consider că documentarul este genul vizual cel mai important astăzi și istoria lui abia începe. Cinemaul este, mai întâi de toate, documentar, chiar dacă, pe parcursul secolului XX, doar ficțiunea s-a dezvoltat esențialmente. Am impresia că, de 10-15 ani, am început să redescoperim magia adevăratului cinema.

Documentarul este foarte important pentru epoca noastră; acest gen vorbește despre viață, suscită interesul pentru Celălalt, pentru modul în care oamenii trăiesc. Dar, cel mai important, documentarul este un gen care transmite complexitatea lumii, experiențe la prima mână.

Iar dacă vorbesc despre complexitate, este pentru că trăim într-o lume a imaginii. Am trecut prin experiența imaginii orientate, a imaginii de propagandă, o imagine care căuta să transmită certitudini. Astăzi suntem bombardati de miliarde de imagi, de informații, răspândite în mod decrepit peste tot: în publicitate, în jocurile video... imagini care nu vor să spună nimic.

Documentarul este pe cale să deschidă un spațiu imens în care se pot schimba idei care nu pot fi reduse la cuvinte și care depășesc clivajul cultural. Este o artă pentru toată lumea, un gen care se adresează inteligenței noastre, dar o face prin intermediul direct al inimii și al sensibilității. Această convingere a mea se sprijină pe experiențe reale în care s-a putut vedea felul în care oameni dintr-un mediu foarte modest, au fost marcați de vederea unor documentare care i-au făcut să-și dorească să trăiască altfel. Documentarul nu poate schimba lumea, dar poate schimba viața oamenilor.

Odată cu explozia reproducerii realității din anii '70-'80, cu camerele mici, cinema documentar era un fel de a privi părți ale lumii sau părți ale societății noastre pe care nu le vedeam altfel. Cred că, după ce documentarul a fost o mașinărie de văzut, acum a devenit mai degrabă o mașinărie de gândit. Realitatea cuprinde aspecte complexe și subtile, pe care, dacă vrei să le sesizezi, trebuie să subtilizezi și limbajul. Este o mișcare care abia demarează.

A consemnat Gabriela Filippi

Leonard Retel Helmrich, un autor de descoperit

Născut la intersecția a două culturi / națiuni / civilizații complet diferite, Leonard Retel Helmrich a început acum mai bine de un deceniu să filmeze în țara de origine a mamei sale, Indonezia, pe care o prezintă

pe genericul de la *Forma lunii / Shape of the Moon* (2004) ca „a patra țară ca dimensiuni și cea mai mare comunitate musulmană din lume”, iar în *Ochiul zilei / The Eye of the Day* (2001) drept „o populație de 200 milioane, haos politic și o economie în cădere; toată lumea încearcă să descopere căi de a supraviețui.” Greu de clasificat, filmele lui sunt undeva la intersecția între documentarul etnografic / observațional care își înregistrează subiecții fără a interveni direct, încercând să le prindă cât mai bine esența, „adevărul” și ritmurile cotidiene, pe de o parte și, pe de alta, eseul cinematografic ce transmite o viziune cât se poate de personal(izată) și specific articulată vizual-compozițional asupra aceluiași. Recunoscut deja de ceva vreme în lume drept inventator al unui stil pe care l-a numit *single-shot cinema*, caracterizat prin planuri lungi, mișcări continue ale camerei în urmărirea personajelor și, totodată, puține tăieturi de montaj, Helmrich e și creatorul unor dispozitive menite să îi faciliteze tehnic abordarea predilectă, care îl aduce foarte aproape de protagoniștii și subiecții alese. Două dintre filmele pe care le puteți vedea în cadrul Portretului pe care îl dedică Astra Film Festival, *Ochiul zilei* și *Forma lunii*, sunt primele părți ale unei trilogii preconizate a se încheia în 2010, cu *Position of the Stars*. Ambele imbină cronică amănunțită, preponderent la nivelul micro- evenimential, a traiului cotidian al unei familii

sărăce de la periferia Jakartei, singularizată (și) prin aderența la creștinism într-o țară majoritar musulmană, cu elemente ale unei imagini de ansamblu asupra unei națiuni unde o mare parte a populației trăiește la limita subzistenței, iar tulburările stradale și ciocnirile între diverse facțiuni protestatare (studenți, activiști, fundamentalisti islamici – mai ales după 11/09/01) ori ale acestora cu poliția dau constant măsura instabilității politico-sociale. Petrecut preponderent în 1998, *Ochiul zilei* e începutul cronicii familiei Sjamsuddin, dominată de matroana Rumidja, catolică devotată pe care religia minoritară o face adesea stingheră sau exclusă de la o serie de activități ori întâmplări locale, preocupată de micile griji zilnice, educația micuței nepoate Tari, dar și de problemele celor doi fii, și mai ales de rătăciturile Bakti, care crește porumbii pe acoperiș, joacă în piață, bea și, în general, pare lipsit de țință, dacă nu punem la socoteală interesul crescând pentru politică, evident în trena campaniei ce a urmat demisiei controversatului general Suharto (ce condusese țara timp de 32 de ani) și sfârșitului Noii sale Ordini, moment ce reprezintă o latură importantă a fundalului pe care își articulează Helmrich povestea. Filmat și desfășurându-se după faimoasele atentate și ascuțirea relațiilor între Occident (și mai ales SUA) și lumea musulmană, *Forma lunii* preia și continuă și adâncește cronică de familie, ca și pe cea națională, oglindind în egală măsură micile drame personale – datorii Rumidjei, încercările de acomodare la viața tot mai agitată din capitală și dorința tot mai puternică de întoarcere în satul natal din Java centrală, convertirea la Islam a ameițitului Bakti (nu din convingere, ci pentru că e singura variantă acceptabilă pentru a se căsători cu iubita musulmană) –, locale (un incendiu dezastruos, filmat hăituitor de aproape, ce rade o bună parte dintr-una din cele mai sărace zone ale Jakartei), dar și cele de la nivelul întregii țări – în frunte cu recrudescența extemismului islamic (ce va fi tema de fond a următorului documentar, *Promised Paradise / Paradisul făgăduinței*, 2006), ilustrată de la imaginea trecătorului cu o cutie de donații în brațe cu „sprijiniți jihadul” la mulțimea uriașă

adunată la mitinguri furibunde. Amintitul *Paradisul făgăduinței* e poate cel mai spectaculos / curajos vizual și structural dintre cele trei documentare. Plasat în climatul tensionat ce a urmat atentatelor teroriste din Bali (2002; 2005) și Jakarta, de la hotelul Marriott și Ambasada Australiei (2004), filmul e dominat de un personaj absolut magnetic, ce funcționează ca ghid prin turburele prezent local: păpușarul și trubadurul Agus Nur Amal, care își folosește scena improvizată, păpușile și mai ales impresionanta voce cântată în staccato pentru a încerca să își învețe cei mai tineri conaționali că Islamul nu e echivalent cu terorismul și ura. Pe lângă fragmente din *performance*-urile lui și propriile drumuri în căutarea lămuririi ideii (fundamentale pentru atentatori), dar pe care el o găsește de neînțeles, că poți ajunge în Paradis ucigând în numele lui Allah, filmul te plimbă prin reprezentații de tradițional teatru al umbrelor, dar și pe lângă ruinele ambasadei australiene și prin cluburile de noapte ale prezentului, în care sărăcia locală se întâlnește și se oferă (contra cost) străinilor mai bogați, precum și la locul protestelor din fața închisorii unde sunt ținuți cei responsabili pentru o parte din atentate, figuri ale tot mai puternicei Jeemah Islamiya – Imam Samudra și nevăzutul (aici) Ambrozi Nurhasyim. Însă momentul de maximă intensitate al documentarului este întâlnirea și conversația, mediată de gratiile celulei, dintre intensul Agus și Imam Samudra, unde se confruntă verbal și conceptual / moral o minte ascuțit-inchizitivă și una care, dincolo de tonul în mare parte rezervat și civil(izat), are toate răspunsurile și debrodează de certitudini absolute. Și contează mai puțin să știi sau nu că, între timp, ambii teroriști au fost executați (în 2008) sau că atentatele revendicate de radicala grupare islamistă JI au continuat, discuția și dedesubturile ei sunt suficient de frisonante cât să îți stăruie în minte cel puțin la fel de pregnant ca poezia multicoloră a cadrelor indoneziene ale lui Helmrich și co-operatorului său, Ismail Fachri Lubish, și lamentul rațiunii mereu cercetătoare a menestrelului Agus. Oricum, un trio de filme care introduc cu brio un autor remarcabil și de investigat suplimentar.

Carmen Mezincescu

Turcia și alte tărâmurii necunoscute, în a doua zi de Festival

Și dimineața de marți a fost a copiilor. Sau doar a celor care se simt copii, la orice vârstă. Două filme despre ritualurile de dimineață ale unei familii japoneze și ale uneia finlandeze, precum și unul despre viața împărțită între două cămine ale unei fetițe finlandeze (*Acasă departe de casă / Home Away from Home*) au încântat, de dimineață, o sală plină cu copii, arătându-le stilul de viață ale altora din diferite părți ale lumii.

Linda Paganelli, realizatoarea filmului *Etno-peisaj*

În prima parte a zilei, au rulat, în cadrul competiției studentești, două filme din Marea Britanie: *Etno-peisaj / Ethnoscape* și *Cetățeni-model / Model Citizens*. Regizoarea primului film, londoneza Linda Paganelli, a mizat pe interculturalitatea prezentă în metropolă, stereotipii și prejudecăți culturale. „Londra e perfectă pentru acest subiect”, a spus ea. Cu o specializare în documentare ce abordează teme precum antropologia și etnografia, Linda a fost inspirată, atât în alegerea subiectului, cât și a titlului, de viziunea antropologului Arjun Appadurai asupra imaginarului social. Cel de-al doilea film explorează viața artiștilor stradali care-și câștigă pâinea pe malurile Tamisei, sosii ale lui Darth Vader sau Jack Sparrow, clovni și mimi, totul dintr-o perspectivă economică, de recesiune. Rebecca Whyte a încercat să afle ce îi motivează pe aceștia și să scoată în evidență impactul economic și social al artei comunitare.

În Sala B, multasteptatul *Dacia, dragostea mea / My Beautiful Dacia*, înscris în competiția filmelor românești, a întâmpinat o sală plină de spectatori. Șerban Constantinescu, unul dintre cei doi regizori ai filmului, aflat în sală pentru a răspunde întrebărilor publicului, și-a argumentat alegerea temei: „Dacia mi se pare a fi o metaforă a istoriei recente a României, pentru că acest automobil simboliza progresul și libertatea”. Artistul vizual a mai precizat că, deși încă din anul 2000, multe proiecte de-ale sale au avut ca subiect automobilul Dacia, ideea filmului i-a aparținut lui Julio Soto (cel de-al doilea regizor al filmului). Cei doi s-au cunoscut în 1994 la facultatea din Bergen (Norvegia), filmul *Dacia, dragostea mea* fiind rezultatul primei colaborări dintre aceștia.

Judith Vreiks, realizatoarea filmului *Acasă pretutindeni*

Alături de Judith Vreiks, ne-am imaginat și noi cum e să fii *Acasă pretutindeni (At Home Anywhere)*, împreună cu o familie de navigatori din regiunea Frizia (Olanda). Bunica regizoarei provine dintr-o regiune asemănătoare, Judith amintindu-și de copilăria petrecută la ferma bunicilor, și curiozitatea pe care i-o stârneau navele care treceau pe lacul din apropiere, acei „fermieri pe apă”, cum îi numește ea. Așadar, curiozitate de copil plus patru ani de muncă de documentare, plus săptămâni întregi petrecute pe apă egal un film sincer despre importanța tradițiilor. Am întrebat-o pe Judith ce se întâmplă dacă te naști într-o astfel de familie cu...rău de mare. „Asta e un subiect bun pentru un alt documentar”, a răspuns zâmbind.

În competiția studentească, Brechtye Boeke a prezentat filmul *Prețul fiecărei zile / Enduring Life*, o ilustrare dulce-amară a vieții cotidiene a familiei olandeze Oostveen, cu suferințele, micile satisfacții și idiosincraziile membrilor săi prinși în aceeași rutină pe care o urmează de mai bine de 40 de ani. Întrebată de public cât timp a petrecut cu familia respectivă pentru a ajunge să îi portretizeze atât de bine, realizatoarea a mărturisit că îi cunoștea deja de multă vreme înainte să înceapă să îi filmeze, pentru că lucrează în casa lor de câțiva ani, făcând curat acolo o dată pe săptămână. Caracterele lor atât de diferite, dar totuși atât de apropiate, a fost ceea ce a intrigat-o să realizeze acest film, prezentat ca proiect de diplomă la Facultatea de Antropologie Culturală, specializarea Etnografie Vizuală.

Jayasinhji Jhala, regizorul filmului *Ultimul ritual pentru onorabilul domn Rai*

După o după-amiază de filme *light*, a urmat o incursiune în ritualurile fascinantei Indii, un subiect des abordat: incinerarea și desprinderea sufletului de cele lumești, în prezența brahmanului și a familiei, pe malul Gangelui. Realizat la cererea familiei domnului Rai, regizorul Jayasinhji Jhala a avut rara oportunitate de a participa și documenta într-un mod autentic un astfel de rit. Rugat să explice tocmeala dintre brahman și fiul defunctului, care are loc în timpul incantațiilor, care pângărește într-un fel sacralitatea ritului, autorul a precizează că statutul economic și social al familiei joacă un rol major în astfel de momente. „Tranzacțiile acestea nu sunt triviale, sunt chiar extrem de importante. Tendința e, în Vest, de a trata totul cu solemnitate. Asta nu înseamnă că trebuie să desconsiderăm suferința poporului indian”.

Ruya Arzu Koksak, realizatoarea filmului *Țărul*

Prezentat în cadrul secțiunii „Turcia, vecinul necunoscut”, filmul cu tentă activistă *Țărul / The Shore* a prezentat tragica poveste a distrugerii coastei de est a țărmului turcesc al Mării Negre, prin deversarea tonelor de pietriș pentru construirea unei noi autostrăzi care să traverseze Italia, Turcia și Afganistan. Impresionând publicul prin amploarea și impactul emoțional al documentului, filmul a generat discuții despre proiectul similar de a construi o autostradă în Constanța. Realizatoarea Ruya Arzu Koksak, prezentă la proiecție, a sfătuit insistent publicul să întreprindă acțiuni pentru a opri acest proiect, împărtășind experiențele foarte triste ale locuitorilor de pe țărmul turcesc de est al Mării Negre. Ea a mai mărturisit că, prin impactul său, filmul a reușit să conștientizeze locuitorii de pe coasta de vest a Mării, reușind să îi facă să adopte măsuri pentru a opri extinderea autostrăzii.

Seara, sala a fost plină-ochi, publicul vădind un pur interes pentru *Alethea*, al cărui subiect l-au pus în legătură cu controversata Roșie Montană. Stilul dramatic puternic în care e prezentată lupta continuă dintre localnici și adevidele companii miniere, interesate de aurul turcesc, a trezit spiritul protector în sibieni și invitați, care au propus chiar difuzarea lui în televiziunile românești. Reprezentantul filmului la Sibiu nu crede posibilă o astfel de realizare, subiectul fiind de o anvergură periculoasă, iar filmul – cu un format nepotrivit pentru televiziune.

Prezentat în cadrul secțiunii „Made in Romania”, filmul *Copșa Mică, orașul întunecat / Copșa Mică, Dudu's Dark Town* a umplut până la refuz Sala B, marți seară. Realizatorii olandezi Remco Van Der Kurk și Wilco Leene au documentat căderea și revigorarea acestui oraș aproape pierdut în disperare. Filmul, proiectat în premieră la Astra Film Festival, atestă interesul realizatorilor pentru această zonă, pe care au descoperit-o într-un reportaj realizat de National Geographic, la zece ani după Revoluție. Imaginile cu orașul marcat de o poluare și sărăcie extremă i-au intrigat atât de mult pe cei doi realizatori, încât i-au determinat să realizeze ei înșiși un document despre acest loc.

Un alt film din secțiunea „Turcia, vecinul necunoscut” a emoționat publicul sibian. *Surorile lui Lilith / Sisters of Lilith*, în regia lui Emel Celebi, prezintă sumar, dar elocvent, viața a trei femei independente, care păstrează o legătură foarte puternică cu natura. Filmul, realizat pe parcursul unui an, a impresionat publicul prin sinceritatea și impactul imaginilor, care aduc în prim-plan o realitate atemporală, din documentarea căreia realizatoarea a mărturisit că a învățat o mulțime de lecții de viață.

Anca Merce
Eliza Zdru

Michael Yorke a încercat să capteze dansul turcesc provocat de muzica trupei Gönülden Gönüle

Trupa Gönülden Gönüle a concertat în foaierea Casei de Cultură, cu repertoriul său de muzică turcescă populară

Între timp, în pauza dintre filme...

Rough Cut

(Iran, 2007)

Director: Firouzeh Khosrovani

Rough Cut is a striking film due to the coherence given by the harmony between images and the thoughts it delivers. On both a visual and narrative level, Firouzeh Khosrovani's documentary stays pretty simple despite the cultural quotes and metaphors it employs.

The political authorities in Tehran look upon exposing clothes in dress shops on female body-shaped dummies as harmful to public morality. For this reason, the business owners are forced to display in the shop window only crippled dummies whose vice-inducing physical marks have been removed. The first parts to be taken away from the plastic puppets' bodies are the breasts, which are "rough cut," giving place to a flat chest with two sinister dark holes in it. Hands are also removed, and sometimes parts of the head or the legs. The crowd of dismembered members prompted the directress to imagine a series of disparate images which mix like in a cubist painting.

While considered in this piece-oriented way, the Iranian woman feels pushed to becoming labile. The need to find an identity of her own is all the more intense as she has been forced for several decades to comply with contradictory principles. In 1936,

however, the director decides to get even closer to a face or a crowd or even to intervene directly by asking questions or simply talking for a while with some of those keeping one kind or another of watch around the statue.

And over it all, shown in recurrent close-ups, there's Alyosha, reigning/ drifting/ haunting above the struggles or caught up in them (either covered in flowers or splashed with red paint in desecration attempts) – dark, unmoving, somewhat sad, somehow already defeated (by history? death? does it even matter to anyone?), and his grim image seems to underline again and again the absurd heights the conflict around the poor bronze thing has begun to rise to. As he stands, all shiny black, head hung low, no hint of a smile, there's something of a freshly fallen Lucifer about him, still intimidating but on the path to his demise already...

There's a moment towards the end when, after protests have degenerated into vandalism and street violence devoid of any activism or politics, Alyosha is moved, without his surrounding wall of stone, to a military cemetery where his "supporters" gather to drown him in flowers and song once more; it's such a sad image that it makes the already heavy story tainted by rages and fanaticisms on all sides more bitter yet, leaving an even stronger after-taste in one's mind.

Carmen Mezincescu

Europe Competition

Friday, October 30, 12:40 p.m., Hall B

Children of Uranium

(Romania, 2009)

Directors: Adina Popescu & Iulian Manuel Ghervas

In the region of Băița Plăii, every cloud of fog, every stone on the ground, the ground itself, everything soaks with imminent danger. It's called uranium, and it is a radioactive chemical element. The "Avram Iancu" mine functioned here over 60 years, although the authorities were very aware, but also very silent, about the effects of uranium irradiation on the locals, and especially on the workers in the mine. Until one of the Russian engineers sent by the party bothered to enlighten the locals on this matter, the workers used to drink water from the natural springs. One doesn't even want to think about the number of diseases that such a habit could cause.

A scientist woman measures the level of irradiation in different parts of the area. She discovers, in the backyard of a house, a degree

of irradiation that comes close to 10, the normal limit being at 0,20. Shocked, she confesses that the measurement tool has never before reached such a level. The "Avram Iancu" mine was shut down in 1998, only the effects of uranium irradiation don't go away so easily. The chemical element is to be found in the stones that children play with, in the construction materials that were used to build the houses, in the very air that everyone here is breathing.

Gabriela Filippi

International competition

Saturday, October 31, 12:45 a.m., Hall B

The voyage inside this eerie world, that breathes despair, is guided by an old man who seems to be the elder and oldest worker in the mine and who, surprisingly, has lived until the age of 79. The old man recalls scenes that happened throughout the decades when he used to work as the manager of the mine. It often happened that, for days on end, he had to stay inside the mine even when the water reached his shoulders, because this gave some courage to his workers. This could very well be a scene from hell. "And, what do you know, I'm still alive," the old man emphatically points out.

The buildings around seem to be ready to collapse. The interiors hide obscure characters and sombre sceneries. The old manager of the mine finds rocks with uranium even on the roads that are the most circulated. A local villager picks and sells wild mushrooms that probably grew near those very stones.

Blind to all this dark spectacle, an angel-like boy whistles a song of his own invention, inhaling the poisoned air. With this surreal song, the dissonant ending of the film reaches the highest resonance. Dissolving almost any trace of hope, ignoring any shadow of humour and, in the end, touching, *Children of Uranium* goes through a wide range of grey human feelings, but it does so in an extremely suggestive manner.

Eliza Zdru

Romania competition

Thursday, October 29, 7:00 p.m., Hall A
Saturday, October 31, 11:35 a.m., Hall B

Alyosha

(Estonia, 2008)

Director: Meelis Muhi

Alyosha is, as the complete original title of Estonian director Meelis Muhi (whose name should already be familiar to festival audiences from past editions)'s movie lets you know, a bronze soldier. Actually, Alyosha is the name of a huge bronze statue of the Soviet (Russian) soldier fallen during the fight to free from fascism/ or occupy – it all depends on the side you're asking – Estonia at the end of the Second World War. And the grim monument has been standing in a square in the middle of Estonia's capital, Tallinn, for over 50 years, since the third anniversary of the "victory" (again, inverted commas are optional). After the declaration of the former Soviet Republic's independence from the U.S.S.R., in 1994, Alyosha has also become something else (more?), namely the symbol – or centre; or pretext (yet another matter of perspective) – for an increasingly fiery/ burning squabble between two sides: hardcore patriots see it/him (when things get so incensed, everything tends to be even more personified than it already was – and judging from the archive images scattered throughout the story there was plenty of that anyway) as a perpetual and offensively celebratory reminder of the Soviet occupation and terror to which the country was subjected for over 55 years; WWII veterans and Russians still living in Estonia, on the other hand, still commemorate his fight and glorious sacrifice.

The director has chosen a discreet and balanced approach for the undoubtedly touchy topic, favouring watching and the attempts to get the bigger picture of the commotions surrounding the statue for over two years (2005-07): Meelis Muhi has generally settled for the observational approach for the largest part of his documentary, recording the evolution of the conflict and arguments between the two sides – and their fast descent towards manifestations of the shouting, punching, kicking, torching and (literally) throwing stones variety. The camera generally keeps an unobtrusive watch on the proceedings and the escalating tension, and it records – consecutive festive anniversaries of Victory Day, from the rather peaceful one in 2005 (when it occasionally stops on proud or grieving or sad individuals for whom it might be the highlight of the year) to those increasingly animated and conflicted ones in the following years when the voices demanding the removal or even destroying of the statue grow louder and angrier; for and against arguments from both those old enough to have lived through everything and those too young to have much to remember about the times "before"; memories and clashes. From time to time,

7

A very generous space for the Romanian documentary

Conversation with Adina Vărgatu

Each new edition of *Astra Film Festival* has had a more ambitious and complex programme. What are the absolute novelties of the tenth edition?

I'd say the most significant is undoubtedly the children's programme. We were expecting it to go well, but what we've experienced during the first hours of the festival has surpassed all forecasts. It's no mean feat to have a "class" of over 600 children answer your greeting with a collective "Gooood morniiiiiiiiiiiiing!" The screening was a show unto itself because of the children's spontaneous reactions: they laughed, applauded, and were amazed in unison. Most of them were for the first time in a cinema hall. They've been surprised by the size of the screen and have met the magic of the show. It was *Astra Film's* present to them, a modest one compared to the joy and freshness they've brought to the Festival. The children's programme is a long-term project, as we have in our *Astra Film* archives enough children's documentaries and we intend to group them in cinemathèque programmes for pupils of various age ranges.

You've handled the selection and programming for years. How did the interest of documentary film makers – both Romanian and from abroad – in the Sibiu festival change over these years? In the '90s the Romanians and foreigners' interest was absolutely reversed. Those were the times when westerners were discovering Eastern Europe while Romanians were trying to get to the West by any means. Consequently, the first editions of the Festival garnered much attraction and curiosity among foreigners. And I say "curiosity" also in the sense of weirdness, if we were for instance to recall the 1994 edition which took place in the reading hall of the public library with movies screened on ten television sets; or the one in 1996, in the conference hall of the Sibiu Military Circle, which has about 150 seats... The situation started improving from 2000 onwards and I think nowadays there is a normal-level interest in *Astra Film* among Romanian documentary film makers. And let's not forget that throughout the last few years *Astra Film* has had increasingly large programmes dedicated to Romanian documentary film, apart from the competition section: the "Romania" retrospective (2006), "My Transylvania" (2007), and in 2008 we've taken and introduced the Romanian documentary through special programmes in Novosibirsk, Poznan, Turin, Madrid.

Why does this year's *Astra Film Festival* have, apart from the Romanian competition, a focus-programme "Made in Romania"?

The 2009 edition has granted a very generous space to Romanian documentary films. There are two non-competition sections, the focus-programme and the "Public Interest on the Media Agenda" programme, the latter being organized in partnership with the Soros Foundation Romania (actually, this is a competitive section, but set apart from the official competition of the festival). Moreover, there's also the review of two decades of Romanian documentaries, with all the significant actors in the field participating. As for the focus-section, we've included in it films that wouldn't necessarily fit the competition profile but which we thought worthy of being shown to the audience as part of the Festival.

The author portrait of the anniversary edition is dedicated to Dutch-Indonesian director Leonard Retel Helmrich – a name little known to Romanian audiences. What are the highlights of his films and what has made you show them in the Festival?

We are very happy that Leonard Helmrich has accepted our invitation because there are several characters to be found in him. On one hand, there's the film maker who's known success and worldly recognition, the creator of a shooting style and of

its required accessories, and, also, the theoretician presenting his ideas in academic centres all over the world. And last but not least, I have no doubt that his films will be well received here and thus Leonard Retel Helmrich will no longer be an unfamiliar name to documentary audiences in Romania.

What are the particulars of the "Panorama" section?

The films in "Panorama" are extraordinary through the stories and/or characters they feature. They are not necessarily author documentaries of the type that *Astra Film Festival* prefers for competition sections, but, as we do not wish to get ossified into a certain sole manner, we really wanted to include them in our programme. And I'm sure the audience will be pleased.

Leonard Retel Helmrich – An auteur worth discovering

Born between two wildly different cultures / nations / civilisations, Leonard Retel Helmrich has begun shooting documentaries in his mother's native Indonesia more than a decade ago; he describes it in the opening of *Shape of the Moon* (2004) as "the fourth biggest country, biggest Muslim community in the world", and in *The Eye of the Day* (2001) as "a population of over 200 million, political chaos and a depressed economy; everyone tries to find some way to survive."

Hard to classify or pin down, his films inhabit an intersection between ethnographic-observational documentary that records its subjects with no direct intervention, trying to best get to their essence, "truth" and daily rhythms on one hand, and – on the other – filmic essay conveying a deeply personal(ised) and peculiarly articulated vision of the same subjects. Mr. Helmrich is a well-known inventor of a style he has called *single-shot cinema*, defined by long takes, continuously moving camera following characters and, at the same time, fewer cuts; he is also the creator of a technique meant to facilitate his approach, keeping him permanently close to his chosen heroes and topics.

Two of his movies included in the Portrait dedicated to him by this year's *Astra Film Fest*, *The Eye of the Day* and *Shape of the Moon*, are the first two parts in a trilogy that will seemingly be concluded in 2010, with *Position of the Stars*. Both combine the detailed chronicle, on a micro-event level, of everyday life for a poor family living in Jakarta (a family further singled out by its adherence to Christianity in a mostly Muslim country) with elements of a bigger picture of a nation where a significant percent of the population lives on the outskirts of poverty, street commotions and clashes between various protest factions (students, activists, Islamic fundamentalists – the latter particularly after 9/11) or between said factions and the police give a clear image of the social and political instability. Shot for a long time starting with 1998, *The Eye of the Day* marks the beginning of the Sjamsuddin family saga, led by

strong-willed matron Rumidja, a devout Catholic whose minority religion places her on the outside of a series of local activities and events; she is concerned with daily worries, and for her two sons, particularly the wandering Bakti, who raises pigeons on the rooftop, gambles, drinks and for the most part seems to be drifting rather than focused – this, of course, not counting his growing political involvement, obvious in the campaign that followed the resigning of controversial general Suharto (who has led his country for 32 years) and the demise of his New Order, which is an important part of the background Helmrich builds for his story. Shot after the famous attacks and the deterioration of relations between the West and the Muslim world, *Shape of the Moon* goes deeper into both the family and national chronicle, mirroring personal dramas (Rumidja's money issues, troubles with life in the capital, and her wish to return to her native village in Central Java, as well as Bakti's conversion to Islam not out of conviction but in order to be able to marry his Muslim girlfriend), local tragedy (a huge fire shot in haunting close-ups at night which destroys a good part of one of Jakarta's poorer neighbourhoods), as well as national trouble – particularly the revival of Islamic extremism (the theme of his next documentary, *Promised Paradise*, 2006).

Promised Paradise is perhaps the most visually striking and spectacular of the three documentaries. Set in the tense times following the terrorist bombings in Bali (2002; 2005) and Jakarta, at the Marriott Hotel and the Australian Embassy (2004), the film is dominated by a magnetic character who is our guide through the muddy local present: puppeteer and troubadour Agus Nur Amal, using an improvised stage, puppets and particularly his staccato singing voice to teach his younger compatriots that Islam does not mean terrorism and hatred. He mixes performances with travels made to clear an idea (fundamental to the attackers) that he finds impossible to grasp – i.e. that one can get to Paradise by killing in the name of Allah. The film also wanders through scenes of traditional shadow puppet theatre, ruins of the bombing sites, and nightlife vignettes where local beauty meets western money, but also to the protests in front of the prison keeping those responsible for some of the attacks, members of the increasingly present Jeemah Islamiya – Imam Samudra and the (here) unseen Ambrozi Nurhasyim. The highlight would however have to be the prison meeting and conversation between the fiery Agus and Imam Samudra, a verbal and conceptual / moral confrontation of a sharp & inquisitive mind with one that, despite the mostly reserved and civil tone, holds all the answers and spills over with certainty. It is such a shuddering discussion and mix of implications that it may haunt one just as much as the vividly coloured poetry of Indonesian shots and the lament of the perpetually inquiring reason of the troubadour.

All in all, a trio of movies that perfectly introduce a remarkable auteur whose films demand further investigation.

Carmen Mezincescu

8
Astra Film Festival

în imagini

...continuare din pagina 1

Cel mai important punct din circuit

Și în „reportajul factual de tip TV” filmul documentar asigură alternativa prin care se poate evita deformarea adevărului și minciunile celor puternici, oferindu-ne o oglindă în care să ne putem vedea societatea. Mult mai mult decât ziarul și radioul cu limitele pe care le impun la nivel vizual, narațiunea observațională în film (și mai ales în televiziune) creează publicului șansa de a reflecta asupra lumii în care trăim și a se gândi la noi alternative de a face lucrurile.

În fiecare tip de societate umană cunoscută, de la cele descoperite de arheologi și istorici și până la cele la care ne ghidează antropologii, au existat conflicte și neînțelegeri. Iar rezolvarea acelor conflicte fără a recurge la forță sau arme reprezintă arta politicii. În lumea noastră complexă, fracturată, supusă schimbării accelerate și foarte tulbură, avem nevoie disperată de limpezimea privirii documentaristului. Genul de realism spre care tind toți adevărații realizatori de film documentar și dorința de a supune reprezentarea proprie a lumii celui mai

provocator test, evaluarea pe care o face fiecare spectator a corespondenței dintre film și „real” – asigură imperatiile pentru funcționarea dezbaterii politice democratice, pentru articularea ideilor contradictorii despre traiul bun.

Nu este, astfel, un accident faptul că într-o țară ce a suferit patru decenii de sufocare sub dictatura comunistă, o țară care de două decenii se redescoperă proaspătă ca după un somn lung, a luat ființă un festival ca acesta și și-a format un public atât de numeros și loial. Deoarece aici este un loc în care renasc împropățate foamea de cunoaștere, dorința aprigă de explorare a unor realități complexe și pline de mister care fac parte din încurcarea noastră lume.

Îmi face o mare plăcere și o deosebită onoare să fiu invitatul Dr. Dumitru Budrala și al extraordinarei sale echipe organizatoare pentru a participa la ceea ce știu că va fi cel mai important punct din circuitul meu filmic în acest an. Sper ca toți să se bucure de această experiență așa cum știu că o voi face și eu.